

HÍREK

Orgonás hírek

Újraavatták a brassói Fekete templom felújított orgonáját

Mint ismeretes, az orgonát 1836–1839 között a berlini Carl August Buchholz építette. A különleges manuál- és regiszterbeosztású, két redőnyművel is ellátott hangszer megépülése után évtizedekig Erdély és egyben Magyarország legnagyobb orgonája volt. Már akkor felkeltette a szakemberek érdeklődését nagyságával, szépségével, hangjának minőségével. Az 1920-as években felmerült az orgona átépítésének gondolata, „elavult mechanikájának átalakítása”, de szerencsére a terv nem valósult meg. Műemléki értéke ma egyedülálló, mivel a berlini mester legnagyobb eredeti formában maradt alkotása. Az utóbbi fél évszázad nyári orgonakoncertjeinek is köszönhetően a templom Brassó és egész Erdély zenei életének egyik fontos színterévé vált (ld. Eckart Schlandt írását lapunk II. évfolyamának 340. és 371–372. oldalain!) Bár a hangszer az átépítést elkerülte, több mint másfél évszázad elmúltával működőképességének fenntartása érdekében teljes restaurálását nem lehetett tovább halogatni. A négy éven át tartó munkálatokat a svájci Ferdinand Stemmer végezte. Ennek során többek között helyükre kerültek az 1966-ban kiszertelt, de megőrzött négy regiszter sípjai, és visszaállították az eredeti (450 Hz körüli) hangolási mágasságot is.

A restaurált hangszer újraavatására 2001. október 13–14-i ünnepségsorozat keretében került sor. Az október 13-án, szombaton 17 óra körül kezdődött ünnepi istentiszteleten Christoph Klein evangélikus püspök hirdette az ígét. Először Carl Hesse 1861-ben készült orgonája szólt meg a szentélyben, majd az ifjúsági kórus énekelt: „Viele verachten die edele Musik”. Ezután a templom orgonistája, Hans Eckart Schlandt keze alatt a felújított nagyorgonán felcsendült az Evangélikus Énekeskönyv 257. éneke: „Nun danket alle Gott”. Ezt követően a templom Bach-kórusa a „Wer an ihn glaubet” fúgát énekelt Bach 68. kantátájából; orgonán Steffen Markus Schlandt kísért. Végül Hans Eckart

Schlandt J. S. Bach Esz-dúr prelúdium és hármasfúgájával zárta az istentiszteletet. Aznap este 18 órától Steffen Markus Schlandt mutatta be a hangszer: rövid zenei példákkal illusztrálta a négy manuál, a pedál és a több mint 60 regiszter gazdag kifejezési lehetőségeit. Az ünnepi eseménysorozat első napját Christoph Bossert (Trossingen, Németország) este 1/2 7 órakor kezdődött orgonakoncertje zárta. — Október 14-én, vasárnap délelőtt újabb ünnepi istentiszteletre került sor, Kurt Gautschi zürichi lelkipásztor szolgálatával. Az ifjúsági kórus Rudolf Lassel (1861–1918), a templom egykori orgonistája „Lass dich nur nichts dauern” című művét énekelte, a Bach-kórus pedig J. S. Bach 68. kantátájának első kórusát („Also hat Gott die Welt geliebt”) adta elő. Az istentisztelet César Franck h-moll koráljával zárult, Steffen Markus Schlandt előadásában. A kétnapos újraavatási ünnepségsorozatot Rudolf Meyer (Winterthur, Svájc) délelőtt 1/2 12 órakor kezdődött orgonahangversenye zárta. — Az orgona helyreállított, eredeti diszpozíciója (billentyűterjedelem C-g''' a manuálokon, C-d' a pedálon):

III., Haupt-Manual

Prinzipal	16'
Quitatön	16'
Prinzipal	8'
Gemshorn	8'
Viola da Gamba	8'
Rohrflöte	8'
Nasard	5 1/3'
Octava	4'
Waldflöte	4'
Spitzflöte	4'
Quinta	2 2/3'
Superoctave	2'
Cornett 5f	
Scharf 5f	
Cimbel 3f	

IV., Ober-Manual

Bourdon	16'
Prinzipal	8'
Salicional	8
Gedackt	8'
Hohlflöte	8'
Quintatön	8'
Octava	4'
Fugara	4'
Rohrflöte	4'
Nasard	2 ² / ₃ '
Superoctave	2'
Mixtur 5f	
Hautbois	8'

II., Rohrwerk-Manual

Fagott	16'
Trompete	8'
Clarinetto	8'
Vox Angelica	8'
Violino	8'
Rohrflöte	8'
Prinzipal	4'

I., Unter-Manual

Salicional	16'
Prinzipal	8'
Viola da Gamba	8'
Gedackt	8'
Flauto traverso	8'
Octava	4'
Viola d'amour	4'

Flauto dolce	4'
Gemshorn	2 ² / ₃ '
Decima quinta	2'
Progresio harm.	3-5f

Pedal

Prinzipal	32'
Untersatz	32'
Prinzipal	16'
Violone	16'
Subbass	16'
Nasard	10 ² / ₃ '
Prinzipal	8'
Gemshorn	8'
Violone	8'
Bassflöte	8'
Quinta	5 ¹ / ₃ '
Octava	4'
Mixtur 4f	
Contraposaune	32'
Posaune	16'
Trompete	8'
Cornetta	4'

Kapcsolók: 3 manuálkopula, 1 pedálkopula, 4 manuálzárszelep, 2 pedálzárszelep, evacuant, fúvócsengő, 1-1 crescendoalap az I. és a II. manuál számára. — (Dávid István összefoglalója, Klára Mária [Brassó] híradása és a „Kronstadt. Die Orgeln der Schwarzen Kirche” ISBN 3-9807949-1-1 kiadvány alapján)

Örömmel adjuk közre az alábbi hírt, mely nemcsak egy szeminárium megújulásáról, hanem egy új, sípos orgona beszerzéséről is tudósít. Vajon mikor jutunk el oda, hogy legalább szemináriumi kápolnáinkban, a papnevelés intézményeiben mindenhol sípos orgona vagy legalább egy hordozható pozitív szóljon az oda kegyes indokkal becipelt elektronikus pótlék helyett? A papi életút megalapozásakor a kommersz, művészileg értéktelen követendő mintaként való felmutatása nemcsak közvetlen „nevelő hatást” fejt ki, nemcsak a papjelölt szellemi-lelki egészségét rombolja. A példa később szükségszerűen továbbterjed, a károk sokszorozódnak. (A szerk.)

Új orgona a szabadkai Paulinum szeminárium kápolnájában

A mai Jugoszlávia területén egyedül Szabadkán van katolikus szeminárium és gimnázium, ahol főként kispapjelöltek tanulnak. A Paulinum, vagyis a Szent Pál nevét viselő intézet immár negyven esztendeje áll fenn, és folyamatosan működik. Az intézmény több püspökséget és nemzetiséget szolgál. Hivatalos nyelvei ugyanazok, mint a szabadkai egyházmegyééi: a magyar és a horvát.

A délvidéki papság legnagyobb része innen került ki. Az utóbbi évtizedben az intézmény nagy megpróbáltatásoknak volt kitéve, ennek ellenére nyitottabb lett, és több változás is történt. Új tárgyak bevezetésén túl a Paulinum számítógépes helyiséggel, audio-vizuális teremmel, tornateremmel bővült, a Magyar Köztársaság belgrádi nagyköveteinek, Tóth Jánosnak ajándékából meg-

újult a könyvtár, továbbá újabb hangszereket, köztük egy új orgonát szereztek be.

Az orgona a gráci Johann Trummer professzor ajándéka. A mozgatható (portatív) hangszert a gráci Krenn-cég készítette; egy manuálja, pedálja és öt regisztere van. Hangképe: manuál: Gedackt 8', Rohrflöte 4', Prinzipal 2', Cimbél 2x, pedál: *Sordun* 16', Pedalkoppel. Az orgona mechanikus rendszerű és összesen 320 sípja van, hangzása későbarokk jellegű.

A hangszer 2002. április 21-én, a hivatások világnapján szentelte fel a szabadkai megyéspüspök, Péntes János. Az orgonát és az ajándékozót a szertartás keretében msgr. Miocs József szemináriumi rektor mutatta be. Az orgonaszentelést hangverseny követte, amelyen Georg Muffat, W. A. Mozart, J. S. Bach, G. Fr. Händel és Anselm Schubiger OSB művei hangzottak

fel. Az orgonán ft. Paskó Csaba, a szabadkai székesegyház káplánja, a gráci zeneakadémia hallgatója játszott, közreműködött a Szabadkai Kamarazenekar (vez: Pekár Tibor) és Molnár Emília (fuvola) Grácból. A műsor utolsó számát maga az ajándékozó adta elő az új orgonán.

Az orgonaszentelésen és a hangversenyen nagyszámú hívó és zenekedvelő vett részt. A rendezvényt jelenlétével tisztelte meg Huszár János főkonzul, msgr. Stanislav Hocevar belgrádi érsek, Tonkovic Béla, Szabadka alpolgármestere, továbbá a helyi politikai és kulturális élet több más vezetője. Az esemény végén a megyéspüspök és a szeminárium rektora közösen díszoklevelet és köszönőlevelet adtak át az orgonát ajándékozó professzornak.

msgr. Miocs József (Szabadka) tudósítása nyomán

Orgonát kapott a Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Az Egyetem piliscsabai épületegyüttesének dísztermébe a budapesti *Aquincum Orgonaépítő Kft.* készített új hangszeret. Az előkészítő munkálataiban *Áment Lukács OSB* orgonaművész művészeti tanácsadóként vett részt, a teremfelső-höz szervesen kapcsolódó homlokzatot *Makovecz Imre* építész tervezte. A mechanikus játszó- és elektromos regisztertraktúrájú, csúszkaládás hangszer műszaki átadása 2002. május 2-án volt. Az orgona hangképe:

I., Rückpositiv, C-a'''

Coppel major	8'
Praestant	4'
Coppel minor	4'
Sesquialtera 2x	2 2/3'
Oktav	2'
Quint	1 1/3'
Zimbel 3x	1'
Krummhorn	8'
Tremulant	

II., Hauptwerk, C-a'''

Bourdon	16'
Prinzipal	8'
Hohlflöte	8'
Oktav	4'
Rohrflöte	4'
Superoktav	2'

Cornett 3-4x	2 2/3'
Mixtur 5-6x	1 1/3'
Trompete	8'

III., Schwellwerk, C-a'''

Quintatön	16'
Geigend prinzipal	8'
Flute harmonique	8'
Salizional	8'
Unda maris	8'
Violoktav	4'
Traversflöte	4'
Flautino	2'
Cornettino 3x	2 2/3'
Mixtur 4x	2'
Trompette harm.	8'
Oboe	8'
Clairon	4'
Tremulant	

Pedal, C-f'

Prinzipalbass	16'
Subbass	16'
Quintbass	10 2/3'
Oktavbass	8'
Bassflöte	8'
Oktav	4'
Posaune	16'

Normálkopolák, 128 sor „Setzer“-kombináció.

Új orgona a nagybajomi római katolikus templomban

A nagybajomi (Somogy megye) hangszert *Paulus Frigyes* orgonaépítő mester készítette csúszkaládákkal, mechanikus játszó- és regisztertraktúrával. Az orgonát a 2002. október 12-én tartott szakmai bemutatón tekinthették meg az érdeklődők. A hangkép:

pedál, C-f'

Subbass	16'
Apertabass	8'
Koralbass	4'

I. manuál, C-g'''

Principal	8'
Bourdon	8'

Oktav	4'
Rohrflöte	4'
Superoktav	2'
Mixtura 3x	1 1/3'

II. manuál, C-g'''

Salicional	8'
Holzgedackt	8'
Spitzflöte	4'
Sesquialtera	2 2/3' + 1 3/5'
Blockflöte	2'
Cimbel 2x	2/3'

Lábkapcsolók: mechanikus normálkopulák.

Ismét működik Angster op. 1-es mesterműve a pécsi zsinagógában

Több éves előkészítés és minden alkatrészere kiterjedő restaurálás után 2002. december 17-én ünnepélyes külsőségek között újraavatták Angster Józsefnek, az egykori híres pécsi orgonaüzem alapítójának első művét, melyet a mester 1867–69-ben készített a helyi zsidó közösség új temploma számára. Az orgona a csodával határos módon közel eredeti állapotban maradt fenn az eltelt 130 esztendő ízlésváltozásai, a két világháború és a vészidőszak pusztításai közepette is, így egyetlen korabeli francia romantikus orgonánkként arról a jelentős szellemi hatásról tanúskodhat, mely a 60-as években a párizsi Aristide Cavaillé-Coll-cégnél az ott dolgozó Angstert érte. (Az orgonáról részletesebben ld. Enyedi Pál: „Angster József, a Cavaillé-Coll-tanítvány”, *Magyar Egyházzene* II (1994/95) 457–472!) A hangszer az 1970–80-as évekre gya-

korlatilag teljesen elhallgatott, csupán évi egy-két ünnepi alkalommal szólalhatott meg néhány sebtében működőképpé tett regisztere. Mostani restaurálására a templom felújításának részeként került sor. A nagyszabású munkálatok költségeinek előteremtésére a hitközség létrehozta *Az első Angster-orgonáért Alapítványt*, mely számos magánszemély és több intézmény (így például a Nemzeti Kulturális Alap Zenei Kollegiuma) támogatásának köszönhetően rövidesen megrendelhetette az orgona restaurálását a *Pécsi Orgonaépítő Manufaktúra Kft*-nél. A hangszer felújítását műemléki szakértőként *Hock Bertalan* orgonaművész felügyelte, az orgonaszekrény restaurálását *Czakó Ferenc* végezte. (A restaurálás tapasztalatairól lapunkban a közeljövőben részletesebb beszámolót közlünk.)

Megújult a váchartyáni református templom barokk orgonája

2002. december 22-én délután 15 órakor kezdődött az a hálaadó istentisztelet, melynek keretében Hegedűs Loránt püspök, Fónagy Miklós esperes, Dávid István orgonaművész, főiskolai tanár és a Károli Gáspár Református Egyetem Nagykovácsi Tanítóképző Főiskolai Karának kö-

rusa közreműködésével felavatták az egyházközség restaurált orgonáját.

Bár a hangszer nem jelzett műalkotás, ismeretlen időpontban s helyre készült, sőt további történetéről sem kerültek elő eddig frott dokumentumok, azonban külseje és szerkezete alap-

ján is feltételezni lehetett, hogy ez a Magyarországi Református Egyház legrégebbi fennmaradt orgonája. Az elhanyagolt állapotban lévő és hosszabb ideje használaton kívüli hangszer felújítását a Nemzeti Kulturális Alapprogram pályázati támogatása tette lehetővé. A munkálatokat alapos kutatómunka előzte meg. Ennek során a szakértő *Kormos Gyula* és az egyházkerületi orgonafelügyelő *Dávid István Vágy Gyula* orgonaépítő mesterrel, a restaurálás kivitelezőjével felvidéki tanulmányúton (Szmrecsány, r. k. templom, Nőgrádszentpéter, ev. templom, Garamszeg, ev. templom) vettek részt, mely igazolta a már a szakirodalom alapján megengedhető feltételezést: a hangszer *Martin Podkonický* (1709–1771) besztercebányai orgonaépítő készítette a XVIII. század közepén. Az ötregiszteres, rövid mélyoktávós (C, D, E, F, G, A–³) mellvédbe állított pozitív homlok-

zatát lezáró ajtószárnyakat az idők folyamán eltávolították, szekrényének alsó részét, billentyűzetét és homloksípjainak többségét pedig kicserélték. Hasonlóképp ma már csak a rögzítési nyomai találhatóak meg az orgona tetejét egykor koronázó faragott díszítésnek.

A restaurálás folyamán helyreállították az eredeti diszpozíciót, rekonstruálták a szíjhúzásos ékfűvókat, sőt a szmrecsányi minta alapján Podkonický faragott billentyűzetét és díszített homlokzati sípjait is. Az orgonaszekrény *Schwarz Rezső* restaurátor munkájának köszönhetően a számos későbbi festékréteg eltávolításával visszakapta eredeti, fautánzatú ezrett festését, mely ritkaságnak számít a XVIII. század közepéről származó hasonló emlékeken. Az orgona hangképe: Coppel major 8' Flauta minor 4' Principal 2', Quint 1 1/3' Oktave 1'.

Megkezdődött Erdély egyik legrégebbi orgonája restaurálásának előkészítése

Az 1997-re befejezett nagyszebeni s a 2001-ben lezárult brassói orgonarestaurálások után a közeljövőben hasonló jelentős munkálatok várhatóak a kőhalmi (Reps / Rupea) szász evangélikus templom hangszerén is.

Az ismeretlen eredetű, feltehetően a XVII. század végén, kovácsoltvas regiszterhúzókkal és különleges diszpozícióval készült orgonát (jelenleg I+p/ 12) 2001. szeptember 17. és 21. között neves nyugat-európai orgonarestaurátorokból álló csoport (Paul Peeters / Göteborg, Christoph Metzler / Svájc, Andreas Hahn és Raymund Herzog / Drezda) vizsgálta meg

Hermann Binder nagyszebeni orgonaépítővel együtt, hogy a korabeli levéltári dokumentumok teljes hiányában is igyekezzen feltárni a hangszer történetét és javaslatot tegyen a restaurálást megelőző további vizsgálatokra.

A felújítás anyagi fedezetének előteremtésére a „Deutsches Kulturerbe in Rumänien e.V.” felhívást bocsátott közre (felvilágosítás kapható: kulturerbe@yahoo.de).

(A „Der Punkt” romániai német nyelvű folyóirat 2001. novemberi számában megjelent beszámoló és az adakozási felhívás alapján)

Olasz orgonakurzus

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem egyházzene tanszéke rendezésében 2003. március 29–31-ig *Lorenzo Ghielmi* professzor, a lübecki Zeneművészeti Főiskola tanára mesterkurzust tart a budapest-farkasréti r. k. plébániatemplom (XII., Hegyalja út 139.) új olasz kópiaorgonáján (a hangszer leírását ld. *Magyar Egyházzene* IX. [2001/2002] 163!).

A kurzuson Marcantonio és Girolamo Cavazzoni, Andrea Gabrieli, Giovanpaolo és Andrea Cima, Claudio Merulo valamint Girolamo Frescobaldi művei szerepelnek. A tanfolyam ingyenesen látogatható.

További felvilágosítás az egyházzene tanszéken (1064 Bp., Vörösmarty u. 35., tel./fax: 344 6721), valamint Sirák Péter szervezőnél (drótpostacím: organum@axelero.hu).

A Magyar Hangszerész Szövetség orgonaépítő tagozata előadásai

2002. december 7-én, szombaton 10 órai kezdettel a tagozat előadásorozatát rendezett a budai Bencés Gimnázium (I., Fő u. 30.) dísztermében. Előadók voltak: *Solymosi Ferenc* orgonaművész („Régi magyar orgonaépítőkről”), Varga László („A magyar orgonakultúráról”), Paulus Frigyes

(„A szakértés problémái”) és Mészáros Károly orgonaépítő („Még több elektronika?”). A találkozózt *Balasi Barnabás* és *Solymosi Ferenc* orgonahangversenye zárta a Batthyány téri Szent Annatemplomban.

Jubileumi orgonanapok Luzernben

A Gesellschaft der Orgelfreunde (GdO) idei, 50. találkozóját, a nevezetes „Orgeltagung”-ot augusztus 4–10. között a svájci Luzernben tartotta, ahol a Zeneművészeti Főiskola adott helyet a rendezvénynek és a csatlakozó kiállításnak. Az elmúlt évek találkozóinak ismeretében, de különösképpen a szász Freiberg és környéke „Silbermann birodalmának” két évvel ezelőtti meglátogatása után nehéz volt elképzelni, hogy Svájc a jubileumhoz méltó orgonákat tud a résztvevők számára mutatni, hiszen ott is végigsöpört a pneumatikus korszak, s az áldozatul esett orgonáknak jobbára csak a szekrényei maradtak meg többé-kevésbé eredeti állapotban.

Mint ismeretes, az általában 6–7 napos rendezvény hagyományosan egy-egy orgonátját keres fel, s a gazdag hangversenyműsorok mellett általában helyt ad interpretációs szemináriumnak, a résztvevőkből alakult kórus próbáinak és fellépéseinek, kiállításoknak és egyéb programoknak is. Nem maradhat el ilyenkor természetesen a Társaság aktuális teendőinek, szervezeti és gazdasági kérdéseinek, valamint közeli és távlati terveinek megvitatása sem.

A kirándulásokon hosszú évek óta kialakult szokás, hogy a szervezők általában két-három párhuzamos programot állítanak össze; az egyik jobbára a muzeális értékű hangszereket mutatja be. Természetesen a másik két csoportban is lehetőség nyílik a környék egy-egy régi hangszerének megtekintésére, de érdeklődésennél és feladatkörömnél fogva ezúttal is olyan csoportot választottam, ahol a legrégebb orgonákkal ismerkedhettünk meg, közben néhány mai orgonát is megtekintve.

Egy ilyen nagy látogatottságú rendezvényen általában kevés lehetőség nyílik a bemutatott hangszernek alaposabban szemrevételezésére, restaurálásuk tanulmányozására, még kevésbé kipróbálásukra. Azonban ha nyitott szemmel

járunk, előzetes megbeszélés nélkül is feljuthatunk az orgonákhoz. (Jó segítséget nyújt ilyenkor például egy EuroDomino menetjegy, vagy egy ismerős, aki a kirándulásokra saját gépkocsival jön, így nyugodtan lemaradhatunk az autóbusról.) Ha pedig a közös látogatás alkalmával nem jártunk volna sikerrel, egy ismételt utazás már biztosan eredményes lesz.

A konferencia első napján a Zeneművészeti Főiskola kissé szűkös falai között már a jelentkezéskor megtekinthettük azt a kiállítást, amelyen kis hordozható pozitívok szellemes megoldásaival s néhány restaurált harmóniummal találkozhattunk. A kiállításon helyt kaptak orgonaépítők tablói, poszterei, de új kiadású kottákat, könyveket és lézerlemezeket is lehetett vásárolni. A jelentkezéskor elláttak mindenkit Bernhard Biletter: *Orgeln in Zentralschweiz* című 104 oldalas könyvével, amely ebből az alkalomból jelent meg, s amelyből utazásaink során végigkövethettük minden felkeresett orgona részletesen feldolgozott történetét, s megismerhettük fontosabb adatait. Délután a városházán egy havasi kürt hangjai mellett megtartott fogadás nyitotta meg hivatalosan is a rendezvényt.

Az esti nyitókoncert a jezsuita-templomban volt, ahol a karzatra tekintve azonnal felismerhettük a rendezvény jelképéül választott orgonát. Ebben az orgonaszekrényben már 1897-től egy pneumatikus hangszer működött, de 1975-ben az eredeti állapotában lévő, közel 80 éves alkotást a Szövetségi Műemlékvédelmi Bizottság még nem ítélte megtartandónak. Így a szekrénybe 1982-ben egy hárommanuális 39 regiszteres orgonát épített a Metzler-cég.

A második nap érdekessége a Hofkirche többször átépített és bővített ötmanuális, 84 regiszteres orgonája volt, amelyet a helyi organista mutatott be, a jelenlévők többségi szavazata alapján választva egy koronként csoporto-

sított hatalmas repertoárból. Az eredetileg 1650-ből származó hangszernek a szekrénye és 17 többé-kevésbé eredeti sípsora maradt meg, közöttük a homlokzatban álló nyitott 32' Principal, amelyet a többszöri átalakítás ellenére sem olvasztottak be. (Nem így hazánkban, ahol egy a rekvirálástól és más háborús pusztítástól szerencsésen megmenekült, 130–140 esztendő s patinás 16'-as sípsort a közelmúltban semmisítettek meg.) A Hofkirche hangszerének 40 regisztere a XIX. századból származik, a többi új építésű. A távmű a templom padlásán található, amely a templomtérben a nagy átmérőjű szellőzőn át hallatszik. Itt helyezték el az orgona igazi különlegességét, az 1862-ből származó, világviszonylatban talán egyedülálló „esőgépet” is, amelyet az orgonista egy szenzáción sikerült zivatarimprovizáción keresztül mutatott be. A templomban sétáló turista-sereg jó része az improvizációba ékelt váratlan mennydörgések és az ezeket követő szakadó eső hallatán annyira meglepődött, hogy legtöbbször az ablakokat kezdték el kímélni, s talán néhányan még az esernyőjüket is elővették. (Itt természetes volt, hogy a padlástérben lévő távművet is megnézhették.)

Még délelőtt a Franziskanerkirche 1651-re elkészült 7 regiszteres Schönönbül-orgonáján tartott interpretációs kurzust hallgattam meg, mely a középhangos temperatúra mai létjogosultságát és alkalmazhatóságát igazolta. Ezt az orgonát még egy külön alkalommal szívesen megmutatták, hiszen a kissé hosszúra sikeredett —Rudolf Meyer orgonista Miséjének ösbemutatóját is napirendre tűző— esti hangverseny után már tényleg nem volt erre lehetőség. Ugyanaznap délután a tribscheni (Luzern városrésze) Richard-Wagner-Museumban egy 1644-ben készült regált és több más régi billentyűs hangszert vehettünk alaposan szemügyre, s egy hangversenyt is hallhattunk. (A regál eredetileg Muriiban, a kolostortemplomban volt, ahol jelenleg kópiája működik.)

A következő napok kirándulásain számos igen régi hangszer tanúsította, hogy az efféle orgonák szakszerű restaurálás után akár ódon hatással, akár fenséges, újszerű külsejükkel, egészséges hangjukkal milyen élményt nyújthatnak a köznapi embernek és a legkritikusabb szakembernek egyaránt. Csak felsorolásszerűen említem meg ezeket a kincseket, hiszen röviden aligha lehet összefoglalni a zenei és vizuális élmény mellett a szakmai tapasztalatokat is.

St. Urban kolostortemplomában Bossard 1716–21 között épült hárommanuális, 40 regiszteres orgonáját láthattuk osztott esz/disz billentyűkkel (restaurálta Kuhn 1990–93 között), míg Rheinau kolostortemplomában az 1715-ben elkészült hárommanuális, 39 regiszteres nagyszerű alkotás mellett egy messze földön híres, szarkofágszerű kialakítású, egymanuális, 12 regiszteres hangszert vehettünk szemügyre a hangverseny után. Ez utóbbi helyen, miután a karorgonába minden oldalról betekinthettünk, feltártuk azok a titkok, hogy miként lehet ilyen kis helyen ennyi regisztert működtetni. Mindkét nagyorgona rövid mélyoktávós építésű, középhangos temperatúrával!

A beromünsteri apátsági templom 3 orgonája közül az evangéliumoldali 8 regiszteres karorgona 1692-ben épült, természetesen ez is rövid mélyoktávval; ma itt a Werckmeister III-temperatúrát használják. A hangszer külön érdekessége, hogy a 17 hangos pedálban a gis⁹ billentyűt sem építették meg. Az leckeoldali orgona nem említésre méltó, bár szekrénye barokk. A nagyorgona azonban 1840–42 között épült, a 28 regiszteres mű is kiváló restaurálásban részesült, melynek során néhány sípsort részben vagy egészében rekonstruálni kellett.

A kirándulások egyik fénypontját Muriban a kolostortemplom 5 orgonája jelentette. Igaz, az eredeti regál Luzernben van, s a hordozható kisorgona is kópia. De a három barokk hangszer, a nagyorgona (Schott, 1619–30, 28 regiszter, bővítette Victor Ferdinand Bossard, 1744, 33 regiszter), az evangéliumoldali (Schnyder, 1660–65, 7 regiszter) és a leckeoldali (Zuben, 1697, átalakítva 1743–44 között, 16 regiszter) hangszer együttese felejthetetlen benyomást keltett mind látványával, mind hangjával. Talán mondanom sem kellene, hogy mindkét karorgona rövid mélyoktávós, és a templom egyik orgonája sem egyetlenes temperálású.

A programban több restaurált romantikus hangszert is lehetett látni kiváló állapotban, bár ezek száma kisebb volt, mint az új vagy átalakított hangszereké.

A fentiekkel kívül számos igen kiváló minőségű mai építésű és átalakított orgonát is láthattunk a legismertebb svájci cégektől. A legnagyobb az engelbergi kolostortemplom négymanuális, 137 regiszteres orgonája volt.

Augusztus 8-án este pódiumvitát tartottak a XX. századi orgonák restaurálási kérdéseiről,

de szó volt a világ legrégebben működő, sitti (Sion) orgonájának restaurálásáról is. Az est folyamán sor került az elkövetkező két év hasonló találkozóinak szervezési kérdéseire is. Ez minket magyarokat is érintett, hiszen két évvel ezelőtt a társaság Freibergben megszavazta, hogy 2004-ben az orgonánapokat Budapesten tartsák. (Az idei s a tervezett 2004. évi budapesti rendezvény kapcsán többször is felvetődött bennem a kérdés: vajon két év múlva mi magyarok mit tudunk mutatni akár új orgonák, akár restaurált hangszerek terén, hiszen nálunk a XX. század egyáltalán nem kedvezett az orgonakultúrának. Az I. világháború után alig épült minőségi hangszer, a restaurálásokról nem is beszélve. Csak az utóbbi években történt néhány, hazai viszonylatban „szakszerű” restaurálás. Még mindig kevés a restaurálás iránt érdeklődő és arra valóban képes szakemberünk. Orgonaépítőink javarésze még ma sem ismeri, nem is akarja ismerni, vagy a gyakorlatban utasítja el az orgonarestaurálásra vonatkozó irányelveket. A Nemzeti Kulturális Alapprogram Zenei Kollégiumának orgonarestaurálási pályázata kérésélettűnek bizonyult, s ebben az évben megszűnt. Vajon az elkövetkező alig két esztendő során lesz-e előrelépés ezen a téren? Ha esetleg lesz, nem lesz-e akkor már túl késő?)

A rendezvény utolsó napján lehetőség nyílt a Luzemben működő Goll-cég üzemének fakultatív megtekintésére. Végül a rendezvény záróhangversenye Einsiedeln kolostortemplomában volt, ahol a Muriban hallottakhoz hasonló élményben lehetett részünk: a két új orgonát (Marienorgel II/34, Mauritiusorgel IV/62) több műben egyszerre is megszólaltatták. A luzerni rendezvényt szombaton délelőtt a jezsuita-templomban tartott, egyházzeneben gazdag ökömenikus istentisztelet zárta.

A GdO 50. találkozójának szervezése összességében jól sikerült. A kifogástalan színvonalú új illetve XVIII–XIX. századi orgonák mellett több XVII. századi, kiválóan restaurált hangszert is láthattunk. Bár ezek többnyire rövid mélyoktávusok, s középhangos temperatúrával rendelkeznek, mégis remekül megállják helyüket a liturgiában és a hangversenyéletben. Igaz, ez ma alkalmazkodóképességet igényel mind a népekek-korálok kíséreténél, harmonizálásánál, mind a koncertre alkalmas zeneirodalom kiválogatásakor. A kitűnő előadókkal megrendezett hangversenyek mindegyike nagy-szerű példaként szolgáltak.

Kormos Gyula

Magyarok Nagyasszonya 4. Egyházzenei és művészeti fesztivál

2002. október 4–13.

Budapest — Gödöllő — Győr — Székesfehérvár

1999-ben rendezték meg először a Magyarok Nagyasszonya Nemzetközi Egyházzenei Fesztivált. Az előző három rendezvény szakmai- és közönségsikere valamint sajtóvisszhangja ösztönözte a Budapesti Énekes Iskolát (BÉNI) és a társrendezőket (Filharmónia Budapest Kht, Józsefvárosi Kulturális Központ) az idei program összeállítására.

A fesztivál lényege továbbra is elsősorban a liturgikus keretek között, s csak másodsorban hangversenyeken felhangzó egyházzene megszólaltatása volt, ám emellett megjelent a világi muzsika is: nevezetesen a fesztiválra vendégül hívott nemzetek (német, ruszin és szlovák) népzenéje valamint a magyar táncmuzsika.

A fesztivál eseményei Budapest kilenc templomában (Szent István-bazilika, Deák téri evangélikus templom, Belvárosi főplébániatemplom,

Rezső téri Magyarok Nagyasszonya-plébániatemplom, Batthyány téri Szent Anna-templom, Terézvárosi plébániatemplom, a csepeli, a Rózsák terei görög katolikus templom, Szent Rókus-kápolna) és az Olasz Kulturális Intézetben zajlottak. Vidéken a győri evangélikus templomban és a gödöllői premonstrei templomban valamint Székesfehérvárt a ferences és a ciszterci templomban voltak hangversenyek és istentiszteletek.

Idén két szomszéd országbeli katedrális kórusa vendégzerepelt: a fesztiválon hagyományosan felhangzó bizánci liturgikus zenét az ungvári görög katolikus székesegyház kórusa, a nyugati egyházzenet a kassai dóm Szent Cecília Kórusa képviselte. Pozsonyból érkezett a fesztiválra a kitűnő, fiatal orgonaművész: Marek Vrabel, Franciaországból pedig Bruno Beaufils.